

Aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Hare excellentie mevrouw Bruins Slot

Overleg Zeeuwse Overheden
Kanaalweg 1
4337 PA Middelburg
088 2461700
info@regiobureauzid.nl
www.samenzeeland.nl

Middelburg, woensdag 31 mei 2023

Betreft: Elke regio telt!

Geachte Minister Bruins Slot,

De Zeeuwse overheden herkennen zich in het rapport 'Elke regio telt!' van de ROB, de RLI en de RVS. Wij danken deze adviesraden voor het gedegen onderzoek dat zij o.a. in Zeeuws-Vlaanderen hebben uitgevoerd. Als gezamenlijke Zeeuwse overheden gaan wij hieronder in op onze visie, kansen en aandachtspunten. We gaan graag in overleg hoe we gezamenlijk vertaling en uitvoering geven aan de aanbevelingen zodat we op afzienbare termijn tot concrete resultaten komen. Daarbij gaat het naast structurele allocatie van middelen en gerichte investeringen, om aanpassing van Rijkssystemen – en instrumenten gericht op integraal en gebiedsgericht werken. Dat vraagt om een ommekeer in denken en beleidsstrategie van het Rijk. Het inlopen van regionale Brede Welvaartverschillen vraagt om een structurele aanpak en langjarige investeringen, bijvoorbeeld door regionale kansenagenda's. De huidige instrumenten zoals de Regio Deals zijn een mooi voorbeeld van maatwerk in de regio maar zijn vaak kortlopend en incidenteel. Bovendien werken deze maatregelen ongewenste concurrentie tussen de regio's in de hand, terwijl wij juist door samenwerking kunnen garanderen dat heel Nederland toegang heeft tot bereikbare publieke voorzieningen zoals onderwijs, gezondheidszorg en cultuur. Regio's kunnen zich optimaal ontwikkelen en vitaal blijven als het Rijk bij beleidskeuzes niet alleen de nadruk legt op het economisch rendement, maar ook op de gevolgen voor de samenleving en de leefomgeving in alle regio's van Nederland. De huidige verdeelmechanismen werken op verschillende terreinen en verschillende geografische niveaus door, veelal in het nadeel van de perifere gebieden. Daarom pleiten wij voor een gezamenlijke aanpak, waarbij samenwerking tussen de regio's cruciaal is. Zeeuws-Vlaanderen en Zeeland als geheel ondersteunen dit van harte. In deze reactie gaan we primair in op het voorbeeldgebied Zeeuws-Vlaanderen, en vertalen dat vervolgens door naar heel Zeeland.

Voorbeeldregio Zeeuws-Vlaanderen

Vanuit de voorbeeldregio Zeeuws-Vlaanderen is er goed zicht op de knelpunten, opgaven en kansen die in de regio spelen. Hieronder gaan wij graag dieper in op de Zeeuws-Vlaamse casus.

Afstand Rijk-regio is groot

De afstand tussen het Rijk en Zeeuws-Vlaanderen is letterlijk en figuurlijk groot. De afgelopen jaren heeft dit zich vaak vertaald in het afvlakken van voorzieningen en het afnemen van draagvlak voor landelijke, politieke besluiten. Dat blijkt ook uit de resultaten van de recente provinciale statenverkiezingen.

Sterker maken wat sterk is, verzwakt onze regio

Kansen van 'perifere' gebieden worden belemmerd door beleidsfocus op sterke regio's. Wij denken dat het noodzakelijk is om dit beleid te herzien, omdat blijkt dat deze strategie de regio's juist verder verzwakt en leeg trekt. Als we naar Zeeuws-Vlaanderen kijken, dan zien we dat rijksdiensten zijn weggetrokken uit de regio; dat er geen voorzieningen zijn voor hoger onderwijs en dat bepaalde subsidieregelingen niet van toepassing zijn voor onze regio, omdat de volumes te klein zijn om deel te nemen. We roepen de ministeries op om samen met ons in gesprek te gaan over hoe hun doelmatigheidscriteria uitpakken in de regio.

Kansengelijkheid

We vragen blijvend aandacht voor verschillen en achterstanden tussen regio's die niet aan onze inwoners zijn uit te leggen. Voor de ontwikkeling van kinderen moet het niet uitmaken waar hun wieg staat. Wanneer er niet voldoende in de regio's wordt geïnvesteerd bestaat het risico dat jonge gezinnen verhuizen naar andere regio's, wat weer gevolgen heeft voor de arbeidsmarkt en het voorzieningenniveau

Spiraal van verschaling is herkenbaar

Het in 'Elke Regio Telt' geschetste beeld van het afbrokkelen van essentiële voorzieningen is niet nieuw. Dit proces is al jarenlang gaande en neemt snel toe. Door deze ontwikkeling dreigen essentiële voorzieningen geheel uit de regio te verdwijnen, hetgeen een negatief effect heeft op de leefbaarheid, het vestigingsklimaat en de arbeidsmarkt. In dunbevolkte gebieden zijn afstanden tussen voorzieningen letterlijk groter. De zorg, het onderwijs en andere diensten en essentiële voorzieningen zijn daardoor lastiger te organiseren en inefficiënter. Door het schrappen van de grondslag / indicator "oppervlakte gemeente" in relatie tot "bevolkingsdichtheid" in het financiële verdeelmodel zijn onze voorzieningen moeilijker te organiseren. We vragen daarom maatwerk per regio te bieden om kansen en knelpunten in de Brede Welvaart aan te kunnen pakken.

Structurele financiële steun en langdurige verbintenissen voor continuïteit en lange termijn beleid

We gaan graag in gesprek met het Rijk om samen een meerjarenagenda (kansagenda) structureel vorm te geven. Niet door incidentele, korte, financiële steun, maar juist ook door ruimte in regels en langdurige verbintenissen. We delen de conclusie dat rijksondersteuningsprogramma's voor regio's (zoals de huidige Regio Deals) te kort van duur en te kleinschalig zijn om structureel impact te hebben. We zien bijvoorbeeld dat door gratis kinderopvang in de grensregio Zeeuws-Vlaanderen aan te bieden, we meer leerlingen behouden voor het onderwijs in Nederland. Maar deze pilot is gefinancierd met tijdelijke middelen, terwijl langjarige aandacht noodzakelijk is om voldoende leerlingen voor het onderwijs te behouden.

Regio heeft in beeld hoe de Brede Welvaart te versterken

Natuurlijk hebben wij ook een eigen verantwoordelijkheid om zo helder mogelijk aan te geven wat onze regio nodig heeft om zich verder te kunnen ontwikkelen. De regio zelf is al enkele jaren aan de slag om juist de leefbaarheid te behouden of waar mogelijk te versterken. Middels de [Strategische Regiovisie Zeeuws-Vlaanderen](#) worden binnen de regio stappen gezet om de Brede Welvaart over de hele linie te verbeteren. Dan gaat het zowel om wonen, ondernemersklimaat, experimenteerruimte voor de grensregio als om voorzieningen zoals onderwijs, zorg en mobiliteit. Een grensregio als Zeeuws-Vlaanderen heeft te maken met grensbelemmeringen, terwijl samenwerking over grenzen heen ook veel kansen biedt. We hebben behoefte aan maatwerk en experimenteerruimte om de kansen van de grens optimaal te kunnen benutten.

We nodigen het Rijk uit voor gesprek in onze regio

We pleiten ervoor dat het Rijk over de inhoudelijke vraagstukken met de afzonderlijke regio's in gesprek gaat en met alle regio's gezamenlijk over het proces en de systematiek die tot deze knelpunten leidt.

Eenzijds omdat elke regio haar eigen kansen, uitdagingen en dynamiek heeft. Anderzijds omdat we niet willen vervallen in een tweedeling Rijk/Randstad-Regio, maar gezamenlijk willen investeren in en bouwen aan de kansen en kracht van de afzonderlijke regio's. Nederland is een klein land met grote diversiteit en juist in die diversiteit zit de kracht.

Een positieve ontwikkeling is dat sinds 2022 de contacten van de regio met BZK zijn versterkt. Ambtenaren van BZK schuiven periodiek aan bij het Overleg Zeeuwse Overheden. Dat versterkt de samenwerkingsrelatie: we kunnen laagdrempelig kansen en knelpunten met elkaar bespreken. We juichen deze ontwikkeling toe en bevelen andere departementen deze werkwijze ook aan.

'Elke Regio Telt' – opgeschaald naar Zeeland

Het rapport 'Elke Regio Telt' focust zich terecht op Zeeuws-Vlaanderen. Sommige uitdagingen die nadrukkelijk in het rapport worden genoemd zijn specifiek voor deze regio. Denk bijvoorbeeld aan de kansen die als grensgebied te benutten zijn. Tegelijkertijd hebben de bevindingen van het rapport betrekking op heel Zeeland. Het verbeteren van Brede Welvaart in de hele provincie – op diverse vlakken – moet daarom een integraal onderdeel van de aanpak zijn. Een sterk Zeeuws-Vlaanderen staat nog sterker als de rest van Zeeland ook meegenomen wordt. Daarin trekken alle Zeeuwse overheden gezamenlijk op, met Zeeuws-Vlaanderen als eerste onder de gelijken. *"Het perspectief van de regio zou in elke afweging van het Rijk aanwezig moeten zijn"*. Het is een aanbeveling uit het rapport die wij graag onderstrepen. Sterke regio's maken samen een sterk Nederland. Daarom geven wij graag een aantal uitgangspunten mee om de regio daadwerkelijk te laten tellen. Deze zijn:

Maak Rijksinstrumenten en -systemen "regio-proof"

Om daadwerkelijk het perspectief van de regio mee te nemen, is het van belang om scherp te kijken naar de systemen en instrumenten van de Rijksoverheid. Het macroperspectief op doelmatigheid en rendementsdenken, dat daar nu uit spreekt, laat geen ruimte voor criteria die essentieel zijn voor de Brede Welvaart in de regio. Een heel directe manier om via Rijksinstrumenten het belang van de regionale Brede Welvaart mee te nemen is via het gemeente- en provinciefonds. Het rapport laat zien dat in de huidige opzet het gemeentefonds vooral bedoeld is voor het in stand houden van voorzieningen en geen ruimte laat voor structurele investeringen in de regio – laat staan voor het inlopen van de achterstanden die in decennia zijn opgelopen.

In de lopende herziening van het verdeelstelsel van gemeente- en provinciefonds zou een eerste stap gezet kunnen worden voor een regionaal rechtvaardiger beleid. Ook op specifieke thema's zien we dat Rijksystemen niet goed uitpakken voor Zeeland:

- Zo lopen we bij de uitvoering van de Regionale Mobiliteitsstrategie o.a. aan tegen belemmeringen op het gebied van wet- en regelgeving uit de Wet Personenvervoer 2000 (WP2000). Deze Wet kent een aantal bepalingen, waardoor het niet mogelijk is het fijnmazig multimodale netwerk (incl. doelgroepenvervoer) mogelijk te maken. Tevens beperkt de WP2000 een verruiming van het studentenreisproduct naar fijnmazige reisproducten. Dit is nodig om daadwerkelijk een transitie te maken naar bereikbaarheid voor iedereen en de het bereikbaarheidsongelijkheid en leefbaarheid in de provincie te verbeteren. Ook grensoverschrijdend openbaar vervoer is belangrijk om de regio leefbaar te houden, denk daarbij onder andere aan de Bredabus en verbindingen naar Vlaamse steden.

- De tol in de Westerscheldetunnel vormt al jaren een struikelblok voor de bereikbaarheid en ontwikkeling van de regio.
- Bij het HoogWaterBescheringsProgramma (dijkversterkingen), heeft Waterschap Scheldestromen een zware opgave voor de toekomst, maar moeten de lasten door relatief weinig inwoners worden opgebracht.
- Op het gebied van cultuur is Zeeland een witte-vlek provincie als het gaat om de verdeling van de Rijksmiddelen. Slechts een heel klein percentage landt in Zeeland, waardoor de basis infrastructuur in de culturele sector zwak en versnipperd is geraakt. Daarmee is de ruimte om te ontwikkelen en aanspraak te kunnen maken op andere Rijksmiddelen gering.
- In een dunbevolkt en uitgestrekt gebied als Zeeuws-Vlaanderen en ook andere delen van Zeeland is het vaak een uitdaging om kinderen in het primair onderwijs een zo rijk mogelijk aanbod te bieden tijdens en vooral ook na schooltijd. Met het afschaffen van de gemeentelijke brede schoolbijdrage, is het onderwijs afhankelijk van (tijdelijke) subsidiegelden. De voorwaarden hiervan zijn echter zodanig gericht op de randstadsituatie, dat het Zeeuwse primaire onderwijs hier vaak niet of maar gedeeltelijk voor in aanmerking komt.
- Niet alleen in het primair onderwijs, maar ook in het voortgezet, middelbaar en hoger onderwijs lopen we in Zeeland tegen een aantal zaken aan. De financiering van VO-scholen is veelal gebaseerd op parameters die op een landelijk niveau ontwikkeld zijn. Toepassing van deze parameters in dunbevolkt Zeeuws-Vlaanderen, waar de afstanden groot zijn en de volumes laag, valt nadelig uit voor de brede scholen en zij komen hierdoor structureel middelen te kort. Dit geldt ook voor het MBO, HBO en universitair onderwijs in Zeeland : relatief kleine instellingen met een zeer ruim en voor de regio vitaal opleidingsaanbod. Dit vraagt om een hogere “vaste voet” bekostiging/student en tevens meer aandacht van het Rijk voor de vitale rol van kennisinstellingen als innovatiemotor in regionale ontwikkeling o.a. via financiering van praktijkgericht onderzoek.
- Uitstel van de bijna gratis kinderopvang naar 2027 of later, heeft grote negatieve gevolgen voor de leefbaarheid in Zeeuws-Vlaanderen. Door het aflopen van de pilots en het opdrogen van de middelen tot aan 2027 ontstaat er een kloof waardoor de effecten uit de pilot Startgroepen en Gratis Opvang teniet worden gedaan, maar ook investeringen in menskracht en middelen verloren gaan.
- Het is voor gemeenten in de provincie Zeeland lastiger om gebruik te maken van de middelen van het Volkshuisvestingsfonds, door de kleine schaal waarop bouwprojecten in Zeeland worden gerealiseerd.

Deze en andere voorbeelden vragen om een systeemverandering die alleen kan plaatsvinden wanneer zij integraal opgepakt wordt en gezamenlijk met de regio's tot stand komt.

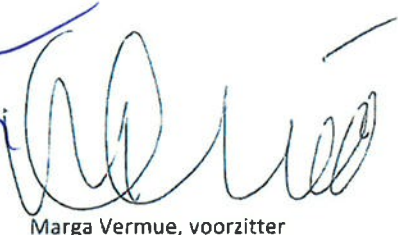

Zorg voor een integrale aanpak

We vragen uw ministerie om hier een leidende rol in te spelen. Zoals hierboven aangegeven hebben de uitdagingen die het denken in Brede Welvaart met zich meebrengt betrekking op tal van beleidsterreinen. Dat betekent dat integraal werken bij het Rijk, met afstemming tussen verschillende departementen en over domeinen heen noodzakelijk is. Alleen zo garanderen we dat een kansenagenda geen symptoombestrijding wordt maar dat we inzetten op duurzame systeemverandering, geënt op het Brede Welvaartsprincipe. Denk bijvoorbeeld aan het programma 'Wind in de Zeilen', dat heeft laten zien dat een kansenagenda hand in hand kan gaan met maatwerk en structurele verandering. Als regionale overheden zijn wij bereid dit samen met het Rijk op te pakken.

Betrek de regio vroegtijdig

Wij zijn als Zeeuwse overheden vanzelfsprekend graag betrokken bij besluitvorming die de regio aangaat. Wij pleiten in eerste instantie voor een efficiëntere werkwijze tussen Zeeuwse ambtenaren en de rijksambtenaren op de ministeries. Korte lijnen zijn wenselijk en bevorderen de positie van de regio als duurzame gesprekspartner. Denk bijvoorbeeld aan het beschikbaar stellen van Zeeuwse overheidskantoren voor Rijksambtenaren die hier wonen maar in Den-Haag werken. Dat geldt voor Zeeuws-Vlaanderen, maar ook voor andere Zeeuwse regio's. Wij staan open voor het maken van procesafspraken, die naast de samenwerking Rijk-Regio ook de samenwerking tussen de overheden bevordert.

Met vriendelijke groet,

Han Polman, voorzitter
Overleg Zeeuwse Overheden

Marga Vermue, voorzitter
Vereniging Zeeuwse Gemeenten

Toine Poppelaars, dijkgraaf
Waterschap Scheldestromen

Waterschap Scheldestromen